

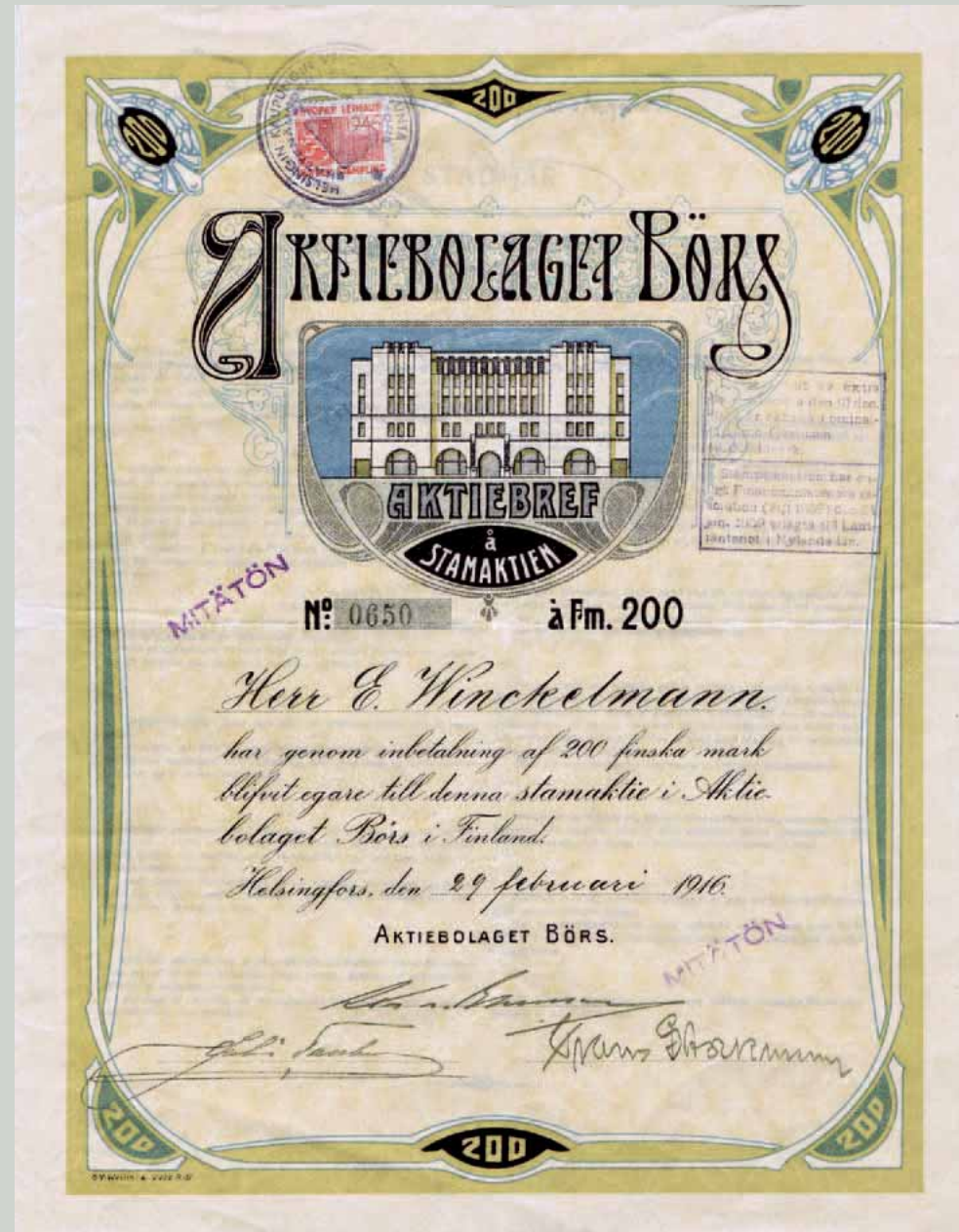
PEKKA KANTANEN

AIKAMATKA PÖRSSIIN

Osakekirjat kertovat

TALENTUM, HELSINKI 2012

Perustettaessa Aktiebolaget Börsin osakkeen nimellisarvo oli 1 000 markkaa. Muutaman vuoden päästä osake splitattiin niin, että nimellisarvo laski 200 markkaan. Tämän vuonna 1916 päivätyn osakekirjan omistaja oli alun perin pankkiiri Emil Winkelmann, joka myöhemmin muutti pankkiiriliikkeensä Helsingin Osakepankiksi. Osakekirja edustaa puhdasta jugendia, ja kuva-aiheena on Lars Sonckin suunnittelema pörssitalo. Allekirjoittajina olivat hallituksen jäsenet Axel Ehrnrooth, Julius Tallberg ja Frans Stockmann.

AKTIEBOLAGET BÖRS – PÖRSSI SYNTYY

Talouselämän monipuolinen kasvu, oikean pörssin puuttuminen ja arvopaperimarkkinoilla vallinnut Villin lännen meno loivat paineita ratkaista yhä ilmeisemmiksi käyneet ongelmat. Perinteisiin arvopaperihuutokauppoihin ei ollut enää pitkään aikaan oltu tyytyväisiä. Niitä ei voitu mitenkään pitää tehokkaana tapana hoitaa arvopaperikauppaa saati saada aikaan luotettavia noteerauksia. Talouselämän piiristä nousi pörssihankkeita ensimmäisen kerran vuonna 1907.

Tuolloin olivat asialla samat miehet, jotka pari vuotta myöhemmin palasivat ajatukseen omasta pörssistä. Kauppaneuvokset Hjalmar Schildt ja Victor Ek yhdessä kauppiaiden M. E. Fazerin ja Julius Tallbergin sekä pormestari Lennart Cajanderin kanssa olivat innokkaimpia pörssin puolesta puhujia. Tammikuussa 1910 herrat kutsuivat koolle lisää herroja, ja Seurahuoneella päätettiin hyvän päivällisen jälkeen perustaa arvopaperipörssi.

Ongelmia oli tietenkin paljon – suurimpina raha ja tilat sekä järjestö, joka omistaisi pörssin. Ratkaisuksi puuhamiehet keksivätkin perustaa samalla Pörssiklubin. He perustivat Aktiebolaget Börs -nimisen kiinteistöyhtiön, jonka oli määrä rakentaa pörssiä varten tarvittava rakennus. Rahoitus hoitui

luovalla tavalla. Rakennuksen yläkertaan tuli suljettu herrojen klubi, jonka jäseniksi pääsisivät vain ne, jotka merkitsivät vähintään yhden 1 000 markan nimellisarvoisen Ab Börs -yhtiön osakkeen.

Osakekirja oli myös pääsylippu Pörssiklubille. Klubiin ilmoittautui ja osakkeita merkitsi 175 miestä. Klubi perustettiin suljetuksi herrain klubiksi, ja sellaisena se on toistaiseksi myös pysynyt. Jäseniltä saaduilla merkintämaksuilla hanke saatiin käynnistettyä. Rakennusaikana pörssin sääntöjä kehitettiin, ja aluksi varauduttiin arvopaperikaupan lisäksi myös tavarapörssiin ja valuuttapörssiin. Sääntöihin kirjattiin, että pörssi olisi auki joka arkipäivä. Näin noteeraukset olisivat mahdollisimman totuudenmukaiset, ja samalla ehkäistäisiin pörssin ulkopuoliset kaupat.

Pörssirakennus valmistui helmikuussa 1912. Tästä oli enää lyhyt matka itse pörssikaupan käynnistymiseen. Sääntöjen vahvistamisen ja pörssikomitean jäsenten valitsemisen jälkeen pörssi avattiin 7. lokakuuta samana vuonna. Tilaisuuden juhlavuutta korosti se, että istuntoa johti poikkeuksellisesti pörssijohtaja Rafael von Frenckell ja sihteeriksi asetui pörssikomitean puheenjohtaja, pankinjohtaja Leon von Pfaler.

Nokian vuoden 1886 osakekirjan kannessa näkyy osakeantileimauksia. Keskellä allekirjoittajana Nokian perustaja Fredrik Idestam omakätisesti.

NOKIA – PAPERITEHDAS KOSKEN PARTAALLA

Harva enää muistaa, että Nokia on alun perin ollut paperitehdas. Yhtiön toiminta alkoi vuonna 1865, jolloin vuori-insinööri Fredrik Idestam perusti puuhiomon Tampereelle. Pari vuotta myöhemmin hän perusti toisen Nokialle, isomman kosken partaalle. Siitä lähti maailmanvallankumous rakentumaan. Idestamin pienestä puuhiomosta ja paperitehtaasta kasvoi monen mutkan kautta se Nokia, jonka koko maailma tänään tuntee.

Menestyksen takana on usein sekä sattumaa että kykyä käyttää sattuman antamia mahdollisuuksia hyväksi. Tässä tapauksessa sattuma astui peliin, kun Idestam oli 25-vuotiaana insinöörinä opintomatalla Saksassa. Siellä hän pääsi puolivahingossa tutustumaan uuden keksinnön, puuhiokkeen, valmistukseen. Idestam ymmärsi oitis, että metsäisessä Suomessa uudella puuraaka-aineeseen perustuvalla paperiteknikalla olisi suuret mahdollisuudet: kyllä uusi puulumpu perinteisen lumpun voittaa.

Idestam ei ollut syntynyt kultalusikka suussa. Hänen liiketoimiaan varjosti aina omien pääomien puute. Toimitusjohtajana ollessaan hänen oli pakko pitää sivutoimia oman taloutensa ylläpitämiseksi. Senaattori Leo Mechelin kuitenkin oli Idestamin hyvä ystävä, ja hänen suhteillaan Nokiaan saatiin myös rahaa ja sijoittajia. Idestam oli kuitenkin suurin omistaja.

Nokian alkuaikoina työmiehen palkka oli 1–2,50 markkaa päivässä. Idestamilla itsellään meni vähän paremmin: hänen vuosipalkkansa oli 6 000 markkaa. Nokian kuuluisat kan-

nustinpalkkiot ilmeisesti keksittiin jo tuolloin, koska johtajalla oli myös kymmenen prosentin tantiemi yhtiön nettovoitosta.

Nokia on ollut aina varsin luova erilaisten osakejohdannaisten suhteen. Vuonna 1874 yhtiöllä oli perustamisen jälkeen ensimmäinen maksullinen osakeanti. Siinä annettiin uusia etuoikeutettuja osakkeita à 500 markkaa. Osakkeille taattiin seitsemän prosentin korko, ja osakkeet lunastettiin arpomalla takaisin 20 vuoden kuluessa. Ei siis vielä ihan optioita, mutta kuitenkin.

Idestam oli paperimies viimeisen päälle. Hän rakensi Nokian, johti sitä ja sai sen menestymään erinomaisesti. 57-vuotiaana hän kuitenkin luopui yhtiön johdosta. Perintöprinssi oli vävy-poika Gustaf Fogelholm, joka oli muutakin kuin pelkkä paperimies. Fogelholm uskoi uuteen ihmeeseen, sähkövoimaan, ja Nokiankosken partaalle nousi ensimmäinen voimala vuonna 1903.

Ei aikaakaan, kun paperitehtaan viereen muuttanut Suomen Gummitehdas osti sähkönsä Nokialta. Sähköstä kasvoi paperitehdas Nokialle myös itsenäisyyttä uhkaava haaste, kun naapuriin vuokratontille muuttanut aggressiivinen Gummitehdas ryhtyi varmistamaan omaa sähkönsaantiaan ostemalla Nokian osakkeita.

Nokian osakkeet listattiin pörssiin vuonna 1915, ja paperitehtaana Nokia oli listalla vuoteen 1966. Tuolloin Nokiankosken partaalla vaihdetut kihlat johtivat kolmen yhtiön suurfuusioon. Syntyi nykyinen Nokia.

Huhtamäki-Yhtymä syntyi vuonna 1940 vanhan Huhtamäen ja Jalostajan sekä Ipnoksen fuusioituttua keskenään. Uuden Yhtymän ensimmäisissä osakekirjoissa, jotka on päivätty vuonna 1941, on Heikki Huhtamäen omakätinen allekirjoitus sekä usein sama nimi myös omistajana.

HUHTAMÄKI – KIVINAVETASTA MAAILMALLE

Monien suurten yritysten alku on ollut pieni ja vaatimaton. Autotallista maailmanvalloittajaksi on tuttu tarina. Kun Huhtamäki Oy:n perustaja Heikki Huhtamäki 20-vuotiaana aloitti yrittäjän taipaleensa, toimitilat eivät olleet juuri autotallia kummempia: yrittäminen alkoi vuonna 1920 Kokkolassa Savelan tilan kivinavetassa.

Leipurin poika Heikki perusti appiukkonsa rahojen ja oman osaamisensa turvin makeistehtaan. Suomi oli juuri itenäistynyt, ja elämisen välttämättömyyksiä lisäksi kansa halusi vähän makeaa ylellisyyttä. Heikki pääsi mukaan makeisteollisuuden nousuun. Yksi tuon ajan ja alan monista tehtaista oli Turussa vuonna 1899 perustettu ja myöhemmin Hellaksesta tunnettu Helsingfors Nya Karamellfabrikin sivuliike.

Kireässä kilpailussa joku pärjää ja joku ei. Heikki Huhtamäki pärjäsi, vaikka hän joutuikin välillä vuodeksi suorittamaan asevelvollisuuttaan. Vuonna 1929 Hellas liitettiin osaksi Huhtamäkeä. Fuusion yhteydessä Huhtamäki joutui solmimaan epäedullisia osakassopimuksia, joista seurasi välirikko. Vuonna 1935 Heikki Huhtamäki jätti yhtiönsä ja siirtyi muihin hommiin.

Diasporaa ei kestänyt kuin viitisen vuotta. Sinä aikana Heikki Huhtamäen mukaan olivat tarttuneet enemmistöomistukset näkkileipätehdas Ipnoksesta sekä hillo- ja säilyke-

tehdas Jalostajasta. Vuonna 1940 Fazerin hoteisiin joutunut Huhtamäki Oy palasi juurilleen. Samalla Heikki Huhtamäki pani firmat nippuun ja syntyi Huhtamäki-yhtymä Oy.

Vuonna 1943 Heikki Huhtamäki ja hänen vaimonsa Signe yllättivät: he lahjoittivat yrityksensä osake-enemmistön Suomen Kulttuurirahastolle. Seuraavana vuonna myös Turun yliopisto ja Työväen Akatemia saivat osuudet yhtiöstä. 1950-luvulla Heikki Huhtamäki alkoi sairastella ja luopui yrityksen johdosta kokonaan. Kova työ vaati kovan veron.

Huhtamäestä tuli monialayhtiö. Jalostajan säilykepurkikitehtaasta kehitettiin Polarpak vuonna 1965. Lisäksi perustettiin lääketehdas Leiras ja hankittiin mehuntekijä Marli. 1980-luvulla laivaa käännettiin; keskityttiin makeispuolelle, joka sai nimekseen Leaf. 1990-luvun lopulla Huhtamäki luopui kaikesta muusta paitsi pakkauksista. Sitten yhtiö on kasvanut maailmanluokkaan yrityksille valmistettävien kulluttajapakkausten tuottajana.

Huhtamäki on myös kansainvälinen pörssi-yhtiö. Joulukuussa 1959 yhtiö listautui Helsingin pörssiin, ja toinen osakesarja oli vuorossa vuonna 1984. Lisäksi yhtiö listautui vuonna 1990 Lontooseen, vuoden 1996 lopulla Frankfurtiin ja Müncheniin sekä vuonna 1999 Amsterdamiin. Perustettaessa Huhtamäellä oli kolme osakkeenomistajaa. 90 vuotta myöhemmin heitä oli jo 26 600 enemmän.